

Balog Zoltán gyászbeszéde Tőkéczi László Széchenyi-díjas történész temetésén, Budapesten

Tisztelt Gyászolók! Kedves Ilona!

Tőkéczi László barátai körében az elmúlt több mint tíz évben újra és újra előkerült a féltő, szerető kérdés: meddig mehet ez így? Ilyen önfelejtéssel, önfeláldozással, munkateherrel, elszánással, az öngondoskodás szinte teljes mellőzésével meddig lehet ezt csinálni, meddig lehet így élni?

Álltunk már többször betegágya mellett úgy, hogy megcsapott a halál lehelete. Félítettük őt és magunkat. Hogy lesz-e elég ereje, ideje mindarra, amit csak ő tud. Amit csak ő adhat nekünk. Tehetetlennek éreztük magunkat. Hogy hiába a püspök-barát dorgálása, a történész-harcostárs professzor asszony kérése, a testvér aggodalma – ő csak megy: keletre, nyugatra, északra, délre, a magyar világ legszélére, mindenhová, ahová hívják.

Ezeröttszáz előadást tartott. Volt olyan év, hogy százhusz vidéki útra vállalkozott. Mikor egyszer egy nagy ünnepség szónokának kértem fel a Magyar Országgyűlés Felsőházába, akkor egy számomra ismeretlen kis délvidéki falu nevét mondta. Nem tud jönni, oda ígérkezett. Vállon a táska, távolba irányuló tekintet, összecserélhetetlen hanghordozás, a kezek gesztikuláló összjátéka, miközben megvilágosodik a történelmünk, az életünk.

Felső-Magyarországról jött. Szikszó, Felsődobsza: a gyermekkor, a keresztelő, a konfirmáció helyszíne, a templom és az iskola. Abaúj vármegye, ahol a reformáció először vert gyökeret, ahonnan elindult a megújulás irodalma és lelkisége. Ő is innen indult, és tiszteletét szülőföldje iránt sosem feledte, hiszen az ember a gyökerekből táplálkozik, akár a fák.

Az ember – így mondta – mindig arra szán időt, amit igazán fontosnak tart. Ő azt tartotta fontosnak, hogy a hagyományszakadással bajlódó magyar szellemi életet minél több szállal lehessen visszakötni saját múltjához. Visszakötni, újragyökereztetni, erősíteni ezzel a magyar embert, a nemzeti közösséget. A nemzetet közösséggé, a közösséget nemzetté formálni. Minden feladata, munkája, vállalása ezt szolgálta. Hogy a lélek és a szellem szálai köttessenek össze, mert vallotta, hogy a lélek és a szellem a lényeg. A hagyománytőke, a szellemi beruházás az igazi befektetés. Ennek hozama lesz a döntő, amikor felmérjük, meddig jutottunk.

Tőkéczi László ennek az elhivatásnak a tudatában az oktatásra és az ismeretterjesztésre tette fel történelmi pályáját. A történelem, az ő történelemtanítása útmutató is volt egyben, sőt, egyfajta gyógyír lehetett. Orvosság, amely a 21. század bomló társadalmában segítséget jelentett a történelmi és a lelki magánnyal szemben. Gyógyulás. Hiszen ha felfedezzük, hogy a részei vagyunk az életnek, a múltnak és a jövőnek is, akkor gyógyulunk. Közösség vagyunk, közösség lehetünk, az elődöket és a majd megszülető generációkat összekötő kapocs. Történelmünk, a népünk, a családjaink, az egyházunk történelme segít abban, hogy megértsük, mi az életünk lényege, miért vagyunk éppen itt, éppen ezen a földön, miért kell szenvedni, dolgozni, és hogy honnan jön az áldás.

Vissza akarta adni a fiatal generációknak azt a tudást, amely valamikor magától értendő volt a lét értelméről, az emberi mivolt szépségéről és terhéről. Így bízott a történelem nevelő erejében. Minden értő fül és szív számára megújulásnak, egyfajta szellemi felszabadításnak szánta a tanítást. Népművelő volt. Nem félt használni ezt a meggyötört szót: nép, magyar nép. Tisza István miniszterelnök, a keresztyén realpolitikus, a hazáját rendíthetetlenül szerető magyar életútjának elkötelezett feltárója volt.

Tisza István így fogalmazott 1913-ban: „Komoly ember, ha komoly kötelességérzet indítja a közügyek szolgálatára, sohasem válogathat abban, hogy a közügyek iránti kötelességeinek mikor, milyen állásban, hogyan tehet eleget.” Tökéczki László ezért választotta tudatosan – ő mondta így – a rendszerkonform tudományos karrier helyett a népnevelést. A „Régen volt, hogy is volt?” legendás tankönyvcím helyett ő a „Tegnap volt, hogy is volt – ma van, hogy is lesz?” kérdésre segített választ adni.

Nem tartotta magát távol a közélettől, sőt, publicistaként és történészként is vitázott. Tudta, hogy az írástudók kötelessége a méltányos, megalapozott és részrehajlás nélküli állásfoglalás. Nem húzódozott, nem gyakorolta az elit értelmiségiek finnyás kívülmaradását. Szellemi harcos volt. Nemcsak állást foglalt, hanem hadállást is. Ha kellett, támadott, ha kellett, megvédte a védtelent.

Nem bizonytalanította el, ha néha a kormánypolitika előtt kellett mennie, néha utána, gyakran meg vele szemben. Jó ember volt. Ide kívánczok – ha már barátai nem említették –, hogy ő volt a legendás kölcsönadó. Nem tőle tudjuk ezt. Leginkább azoknak adott kölcsön, akik szellemtelen szellemi ellenfelei, sokszor ellenségei voltak.

Konzervatívként volt európai, európaiként volt őszinte hazafi, modern humán polihisztor, manír nélküli puritán, igazi szabad szellemű tudós, felkészült professzor, magyar református keresztyén. Segített katolikus testvéreinknek ezt a különös Isten teremtményét, ezt a csodabogarat, a protestáns magyar értelmiségit megközelíteni. Konfirmációs igéje: „Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.”

Legyen övé az élet koronája! Nyugodjon békében!

Fiumei Úti Nemzeti Sírkert, 2018. január 23.